

Lausunto VANE:n YK:n vammaisyleissopimuksen kansallisen toimintaohjelman seurantaraportin valmistelusta

Autismiliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja olla kuultavana VANE:n toimintaohjelmasta.

Edistysaskelia

Autismiliiton mielestä toimintaohjelmakauden tärkein edistysaskel oli, että uusi vammaispalvelulaki saatiin valmiiksi. Autismiliitto katsoo, että laki edistää vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallisuutta sekä ennaltaehkäisee väliinpuotoamisia. Autismikirjon ihmisten kannalta erittäin tärkeä on nykyistä laajempi soveltamisala, joka sisältää myös sosiaaliset toimintarajoitteet. Sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon liittyvät toimintarajoitteet estävät tai vaikeuttavat itsenäistä elämää ja osallistumista osalla autismikirjon ihmisistä. Lakiuudistuksen toimeenpanoa ja rahoituksen riittävyyttä tulee seurata tarkasti sekä osallistaa seurantaan vammaiset ihmiset ja heitä edustavat järjestöt. Suomeen saatiin myös kansallinen lapsistrategia, jossa huomioidaan vammaiset ja muut haavoittuvassa asemassa olevat lapset.

Kehitettävää

Koulutuksen yhdenvertaisuus ei ole toteutunut autismikirjon lapsilla ja nuorilla. Jatkossa tarvitaan konkreettisempia toimenpiteitä. Vammaisfoorumin kyselyssä oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja kohtuulliset mukautukset toteutuivat kaikkein heikoimmin neurokirjon lapsilla. Puutteelliset tukitoimet ja oppimisympäristöjen esteellisyys voivat johtaa kouluakäymättömyyteen, opintojen ja oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämiseen ja myöhemmin syrjäytymiseen osalla autismikirjon lapsista ja nuorista. Autismiliiton mielestä mahdollisimman yhtenäinen oppimisen, koulunkäynnin ja opiskelun tuki tulisi ulottaa koko koulutuspolulle varhaiskasvatuksesta kolmannelle asteelle sekä täsmentää tuen sisältöjä. Autismikirjon lasten ja nuorten toimintarajoitteet, tarpeiden mukaiset tukitoimet ja oppimisympäristön mukautukset tulee huomioida tuen sisällöissä. Koulujen ja oppilaitosten tilojen suunnitteluun tarvitaan nykyistä laajemmat kriteerit, joissa huomioidaan myös aisti- ja neuroesteettömyys. Opettajien ja muun kouluhenkilöstön autismi- ja neurokirjon osaamista tulee lisätä sekä varmistaa riittävä opetushenkilöstön ja ohjaajien määrä, pienemmät ryhmäkoot ja riittävät pienryhmäpaikat.

Toimenpiteet asumisen kehittämiseksi eivät ole olleet riittäviä, ja ehdotammekin uuteen toimintaohjelmaan asumisen ohjelmaa asumisen vaihtoehtojen ja laadun kehittämiseksi. Paljon tukea ja apua tarvitseville autismikirjon ja kehitysvammaisille ihmisille on tarjolla liian vähän yksilöllisiä asumisen ratkaisuja, eikä asuminen tavallisessa asunnossa ole yleensä heille mahdollista puutteellisten palvelujen takia (ks. CRPD/C/26/D/46/2018). Suurin osa heistä asuu ryhmämuotoisesti asumispalveluyksiköissä, joissa käytännöt ovat usein laitospaisia. Kehitysvammaisia ihmisiä asuu edelleen laitoksissa, eikä kehitysvammalaitoksissa asuvien lasten määrä ole laskenut. Positiivista on, että uusi vammaispalvelulaki vahvistaa lapsen oikeutta asua oman perheensä kanssa.

Julkisuuteen tulee aika ajoin tietoa autismikirjon ja kehitysvammaisten ihmisten ihmisoikeusloukkauksista asumisyksiköissä mm. ylläikäitsemisestä, nälässä pitämisestä, eristämisestä, sitomisesta sekä jättämisestä ilman virikkeitä tai mielekäästä toimintaa. Tällainen vammaisten ihmisten kaltoinkohtelu on ehdottomasti saatava loppumaan. Se on räikeä ihmisoikeusloukkaus ja vastoin YK:n vammaisten oikeuksien sopimusta. Keinoja tilanteen parantamiseksi olisivat esimerkiksi henkilöstön autismi- ja kehitysvammaosaamisen lisääminen, toimintaympäristön

esteettömyys ja aistiesteettömyys, riittävä henkilöstömäärä ja henkilöstön saatavuuden parantaminen, pienet ryhmäkoot sekä valvonnan tehostaminen mm. resursseja ja yllätystarkastuksia lisäämällä.

Jatkossa toimintaohjelman tulosten seurantaan olisi hyvä lisätä vammaisten ihmisten hyvinvointiin, osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä mittareita. Tietopohjaa tulee vahvistaa, jotta tällainen seuranta olisi mahdollista myös eri vamma ryhmien osalta.

Helsingissä 3.5.2023

Satu Taiveaho
toiminnanjohtaja

Sari Valjakka
vaikuttamistoiminnan asiantuntija

